

96/09

Kontrolní závěr z kontroly hospodaření Nakladatelství Svoboda s majetkem přecházejícím do vlastnictví státu a transformace tohoto nakladatelství do Nakladatelství Svoboda, a. s.

Kontrolní akce byla zařazena do plánu kontrolní činnosti Nejvyššího kontrolního úřadu na rok 1996 pod číslem 96/09. Kontrolní akci řídil a kontrolní závěr vypracoval člen NKÚ Ing. Petr Skála.

Kontrola byla provedena Odborem životního prostředí a výstavby a Odborem zdravotnictví a sociálních věcí NKÚ v období od března 1996 do června 1996. Byla zaměřena na hospodaření Nakladatelství Svoboda s majetkem přecházejícím do vlastnictví státu a transformaci tohoto nakladatelství do Nakladatelství Svoboda, a. s.

Kontrolovanými osobami byly Ministerstvo hospodářství (dále "MH"), Ministerstvo financí (dále "MF"), Nakladatelství Svoboda, a. s., Praha, Ústřední výbor Komunistické strany Čech a Moravy (dále "ÚV KSČM"), OSPAP, a. s., Praha, Česká Typografie, a. s., Praha a Obvodní úřad městské části Praha 1.

Námítky proti kontrolnímu protokolu podaly MH a ÚV KSČM; byly vypořádány vedoucím skupiny kontrolujících rozhodnutími o námitkách.

Odvolání proti rozhodnutí o námitkách podal ÚV KSČM; bylo vypořádáno usnesením senátu NKÚ o odvolání proti rozhodnutí o námitkách.

Senát NKÚ (ve složení: Ing. Petr Skála - předseda, JUDr. František Bárta, Ing. Karel Bidlo, Mgr. Marie Hošková, Ing. Jiří Kalivoda - členové) na svém zasedání dne 27. 8. 1996

s c h v á l i l usnesením č. 96/09/227
k o n t r o l n í z á v ě r v tomto znění:

Úvod:

Komunistická strana Čech a Moravy je právním nástupcem Komunistické strany Československa (dále "KSČ").

Z veřejných listin (získaných u Státního ústředního archivu, Krajského obchodního soudu v Praze, obchodní rejstřík) bylo zjištěno, že bývalé Státní nakladatelství politické literatury, n. p., bylo zřízeno listinou ministra informací a osvěty č. 63906/52/VI/2 ze dne 30. 12. 1952 podle ustanovení § 4 odst. 1 zákona č. 103/1950 Sb., o národních podnikách průmyslových. Ke dni 11. 4. 1959 byl národní podnik zrušen a na základě usnesení ÚV KSČ ze dne 7. 5. 1958, tedy politickým rozhodnutím, přešel v roce 1959 do působnosti KSČ. V rozporu s tehdy platným právním řádem (§ 43 zákona č. 51/1955 Sb., o národních podnikách a některých jiných hospodářských organizacích, ve znění vyhlášky č. 68/1958 Sb. a § 4 odst. 1 a § 12 vládního nařízení č. 81/1958 Sb.) byl včleněn do Rudého práva, vydavatelství ÚV KSČ. V obchodním rejstříku se v údajích o zřízení podniku Nakladatelství Svoboda uvádí:

"Podnik byl zřízen vyhláškou ministerstva informací a osvěty ze dne 30. 12. 1952 čís. 63906/52/VI/2 ve znění Statutu Tiskových podniků KSČ ze dne 24. 1. 1968, upraveného dodatkem ze dne 26. 6. 1968 a osvědčením bez data, jako účelové zařízení KSČ podle § 102 zák. č. 109/1964 Sb. Den vzniku podniku je 29. říjen 1970 a zapsán byl 29. 11. 1970 jako národní podnik."

Dále bylo zjištěno, že Rudé Právo, vydavatelství ÚV KSČ ani Tiskové podniky KSČ nebyly zapsány v podnikovém rejstříku.

Výše uvedené skutečnosti nasvědčují tomu, že Státní nakladatelství politické literatury, n. p., (Nakladatelství Svoboda v rámci Rudého práva, vydavatelství ÚV KSČ, resp. Tiskových podniků KSČ) byl právně majetkem ve vlastnictví státu a KSČ jej využívala, aniž k němu měla majetkoprávní vztah.

Majetek nakladatelství převzal 19. 2. 1991 zmocněnec FMF jako majetek KSČ a dne 31. 10. 1991 jej předal do působnosti Ministerstva pro hospodářskou politiku a rozvoj (dále "MHPR"). MHPR se při přebírání tohoto majetku nezabývalo dostatečně jeho majetkoprávním stavem. Převzalo majetek Nakladatelství Svoboda podle ústavního zákona č. 496/1990 Sb., o navrácení majetku KSČ lidu ČSFR, jako majetek KSČ, aniž by si ověřilo, zda se na tento majetek vztahuje ustanovení § 2 tohoto zákona. Majetkoprávní vztahy neprověřilo ani při zrušení Nakladatelství Svoboda, n. p., a založení státního podniku Nakladatelství Svoboda-Libertas.

Ministr pro hospodářskou politiku a rozvoj rozhodnutím č. 83 ze dne 15. 4. 1992 vložil tento majetek podle ústavního zákona č. 496/1990 Sb., usnesení vlády ČR č. 363 ze dne 25. 9. 1991 a usnesení předsednictva vlády ČR č. 106/P/92 do Nakladatelství Svoboda-Libertas, s. p. Hodnota kmenového jmění Nakladatelství Svoboda-Libertas, s. p., činila k 31. 12. 1991 částku 25,3 mil. Kčs.

Na základě znaleckých posudků byly se souhlasem MH zahrnuty oprávkové zásoby hmotného investičního majetku do nákladů, což se promítlo do hospodářských výsledků státního podniku (v roce 1993 ztráta 13,6 mil. Kč a v období 1. 1. 1994 až 30. 4. 1994 ztráta 7,7 mil. Kč).

V usnesení vlády ČSFR č. 474 ze dne 25. 7. 1991, resp. usnesení vlády ČR č. 598 ze dne 21. 10. 1992, je v příloze č. 1 bodu c) uvedeno:

"K vytvoření trvalých finančních zdrojů pro humanitární účely převede MHPR s. p. Vydavatelství Florenc, Nakladatelství Svoboda-Libertas, Panorama a vydavatelství Deltapress na obchodní společnosti, jejichž jediným vlastníkem a zřizovatelem bude Česká republika. Stanovená část finančních prostředků z jejich hospodářské činnosti bude převáděna na zvláštní účet MHPR ČR č. 35-10026-001 u SBČS, hlavního ústavu pro ČR."

Za období existence Nakladatelství Svoboda-Libertas, s. p., a Nakladatelství Svoboda, a. s., nebyla na tento zvláštní účet k humanitárním účelům převedena žádná finanční částka.

Podle ustanovení zákona č. 496/1990 Sb. a usnesení vlády ČR č. 598 ze dne 21. 10. 1992 a následného Rozhodnutí ministrů hospodářství, zdravotnictví, práce a sociálních věcí č. 11 ze dne 12. 1. 1994 a podle ustanovení § 15 zákona č. 111/1990 Sb., o státním podniku, ministr hospodářství rozhodnutím č. 38 ze dne 29. 4. 1994 zrušil bez likvidace Nakladatelství Svoboda-Libertas, s. p., a ke dni 1. 5. 1994 založil podle ustanovení § 57 odst. 2 a § 162 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník (dále "Obchodní zákoník"), akciovou společnost Nakladatelství Svoboda (zakladatelská listina ze dne 10. 6. 1994). Základní jmění společnosti při jejím založení činilo z rozhodnutí zakladatele 7,4 mil. Kč.

Nakladatelství Svoboda, a. s., byla zapsána do obchodního rejstříku dne 5. 12. 1994. Akcie nebyla vydána. Nakladatelství Svoboda, a. s., vydala dne 11. 4. 1996 zatímní list akcionáři - České republice, zastoupené MH.

Při transformaci Nakladatelství Svoboda na státní podnik, resp. akciovou společnost a při hospodaření s jeho majetkem porušily dále uvedené kontrolované osoby:

1. Ústřední výbor Komunistické strany Československa (právní předchůdce ÚV KSČM)

ustanovení § 29 zákona č. 109/1964 Sb., Hospodářský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále "Hospodářský zákoník"), kde je uvedeno:

"Státní hospodářské organizace jsou řízeny ministerstvy, popřípadě jinými ústředními orgány (dále jen "ministerstva"), nebo národními výbory."

ÚV KSČ nebyl ústředním orgánem ve smyslu ustanovení § 29 Hospodářského zákoníku, proto nemohl řídit státní hospodářskou organizaci - Nakladatelství Svoboda, n. p.;

2. Nakladatelství Svoboda, akciová společnost

2.1. ustanovení § 176 odst. 1 a 5 zákona č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, kde je uvedeno:

"Po zápisu společnosti do obchodního rejstříku vystaví společnost upisovateli zatímní list."

"Zatímní list vymění společnost akcionáři za akcie po splacení jmenovité hodnoty akcií, které zatímní list nahrazuje.";

2.2. Zakladací listinu akciové společnosti oddíl IV. a Stanovy akciové společnosti Nakladatelství Svoboda část II čl. 6, kde je shodně uvedeno:

"1. Základní jmění společnosti při jejím založení činí 7,431.000,- Kč (slovy sedmmilionůčtyřistřicetjedentisíckorun)."

2. Celé toto základní jmění bude zakladatelem vloženo do dne podání návrhu na zápis společnosti do obchodního rejstříku."

3. Je vydána jedna akcie s nominální hodnotou odpovídající hodnotě základního jmění, znějící na jméno. Tato akcie je označena pořadovým číslem I. ..."

MH podalo návrh na zápis Nakladatelství Svoboda, a. s., do obchodního rejstříku dne 15. 4. 1994. Zápis do obchodního rejstříku byl proveden dne 5. 12. 1994. Dne 11. 4. 1996 vydalo Nakladatelství Svoboda, a. s., zatímní list akcionáři - České republice, zastoupené MH.

Ve zprávě auditora ze dne 7. 6. 1994 k mimořádné účetní závěrce Nakladatelství Svoboda-Libertas, s. p., (založení Nakladatelství Svoboda, a. s.) je uvedeno: "Tuto výši základního jmění nutno reálně snížit o ztrátu za leden až duben 1994 ve výši 7 733 tis. Kč, a v dohledné době zřejmě i o opravnou položku na pohledávku vůči Knižnímu velkoobchodu Praha ve výši 11 135 mil. Kč. Z toho ovšem vyplyne 'negativní' obchodní jmění zhruba ve výši -2 961 tis. Kč."

Tato pohledávka je vedena samostatně na čísle účtu 311/018 - Odběratelé a vykazuje ke dni 22. 4. 1996 zůstatek ve výši 11 133 868 Kč.

Z toho vyplývá, že nebyla splacena celá jmenovitá hodnota akcie stejně jako zatímní list, a to ani v době určené stanovami akciové společnosti (k 1. 5. 1994), ani v době určené podle ustanovení Obchodního zákoníku (nejpozději do 5. 12. 1995 ve smyslu ustanovení § 177 Obchodního zákoníku - viz bod 3.3 kontrolního závěru). V důsledku toho nemohlo Nakladatelství Svoboda, a. s., vyměnit zatímní list akcionáři (České republice - zastoupené MH);

3. Ministerstvo hospodářství

3.1. ustanovení § 21 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR, ve znění pozdějších předpisů, kde je uvedeno:

"Ministerstva se ve veškeré své činnosti řídí ústavními a ostatními zákony a usneseními vlády."

Rozhodnutím ministra hospodářství č. 38 ze dne 29. 4. 1994 bylo založeno Nakladatelství Svoboda, a. s. (zakladatelská listina ze dne 10. 6. 1994). Do této společnosti byl vložen majetek Nakladatelství Svoboda-Libertas, s. p. (dříve majetek Nakladatelství Svoboda, n. p., hospodářského zařízení ÚV KSČ). Majetek byl před vložením do akciové společnosti národním majetkem ve smyslu ustanovení § 64 odst. 1 Hospodářského zákoníku. Podle ustanovení § 761 odst. 1 Obchodního zákoníku se právo hospodaření státních organizací s majetkem státu řídí dosavadními předpisy včetně ustanovení § 64, 65, 72 až 74b Hospodářského zákoníku.

Přechod tohoto majetku mohl být proveden podle zákona č. 427/1990 Sb., o převodech vlastnictví státu k některým věcem na jiné právnické nebo fyzické osoby, a zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, nebo podle vyhlášky FMF č. 119/1988 Sb., o hospodaření s národním majetkem. Kontrolou bylo zjištěno, že MH nenakládalo s tímto národním majetkem podle příslušných ustanovení výše uvedených obecně závazných právních předpisů a zvolilo vlastní postup, který nebyl vyhlášen žádnou právní normou ve smyslu ustanovení § 1, 2 a 4 zákona č. 545/1992 Sb., o Sběrce zákonů, a nemá tak oporu v obecně závazném právním předpisu.

V důsledku toho přešly věci ve vlastnictví státu (národní majetek) na obchodní společnost, která je soukromoprávním subjektem.

Vložení majetku do akciové společnosti zůstalo státu právo ve smyslu ustanovení § 155 odst. 1 Obchodního zákoníku podílet se na řízení společnosti, jejím zisku a na likvidačním zůstatku při zániku společnosti;

3.2. ustanovení § 32 odst. 3 zákona č. 111/1990 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů, kde je mimo jiné uvedeno:

"Zakladatel může do 31. 12. 1990 podnik zrušit bez likvidace a hmotný majetek zrušeného podniku jako celek vložit do akciové společnosti, popřípadě jej smluvně převést do vlastnictví jiné právnické nebo fyzické osoby. Spolu s majetkem přecházejí na nabyvatele práva a povinnosti zrušeného podniku. Ustanovení § 251 věta první zákoníku práce se v takovém případě nepoužije."

Ministr hospodářství rozhodnutím č. 38 ze dne 29. 4. 1994 zrušil ke dni 30. 4. 1994 Nakladatelství Svoboda-Libertas, s. p., bez likvidace podle ustanovení § 15 zákona č. 111/1990 Sb., přestože tak mohl učinit pouze do 31. 12. 1990. Výmaz z obchodního rejstříku byl proveden dne 5. 12. 1994.

Ke dni 1. 5. 1994 založil ministr Nakladatelství Svoboda, a. s.;

3.3. ustanovení § 177 odst. 1 Obchodního zákoníku, kde je uvedeno:

"Upisovatel je povinen splatit celou jmenovitou hodnotu akcií, které upsal, v době určené ve stanovách, nejpozději však do jednoho roku od vzniku společnosti, s výjimkou zaměstnaneckých akcií."

ustanovení § 176 odst. 1 a 5 téhož zákona, kde je uvedeno:

"Po zápisu společnosti do obchodního rejstříku vystaví společnost upisovateli zatímní list."

"Zatímní list vymění společnost akcionáři za akcie po splacení jmenovité hodnoty akcií, které zatímní list nahrazuje."

Zakládací listinu akciové společnosti oddíl IV. a Stanovy akciové společnosti Nakladatelství Svoboda část II čl. 6, kde je shodně uvedeno:

"1. Základní jmění společnosti při jejím založení činí 7,431.000,- Kč (slovy sedmmilionůčtyřistatřicetjedentisíckorun).

2. Celé toto základní jmění bude zakladatelem vloženo do dne podání návrhu na zápis společnosti do obchodního rejstříku.

3. Je vydána jedna akcie s nominální hodnotou odpovídající hodnotě základního jmění, znějící na jméno. Tato akcie je označena pořadovým číslem I. ..."

Kontrolou bylo zjištěno, že MH podalo návrh na zápis Nakladatelství Svoboda, a. s., do obchodního rejstříku dne

15. 4. 1994. Zápis do obchodního rejstříku byl proveden dne 5. 12. 1994. Dne 11. 4. 1996 vydalo Nakladatelství Svoboda, a. s., zatímní list akcionáři - České republice, zastoupené MH.

Ve zprávě auditora ze dne 7. 6. 1994 k mimořádné účetní závěrce Nakladatelství Svoboda-Libertas, s. p., (založení Nakladatelství Svoboda, a. s.) je uvedeno:

"Tuto výši základního jmění nutno reálně snížit o ztrátu za leden až duben 1994 ve výši 7 733 tis. Kč, a v dohledné době zřejmě i o opravnou položku na pohledávku vůči Knižnímu velkoobchodu Praha ve výši 11 135 mil. Kč. Z toho ovšem vyloučíme 'negativní' obchodní jmění zhruba ve výši - 2 961 tis. Kč."

Pohledávka vůči Knižnímu velkoobchodu Praha je vedena samostatně na čísle účtu 311/018 - Odběratel a vykazovala ke dni 22. 4. 1996 zůstatek ve výši 11 133 868 Kč.

Z toho vyplývá, že MH nesplatilo celou jmenovitou hodnotu akcie stejně jako zatímní list, a to ani v době určené stanovami akciové společnosti (k 1. 5. 1994), ani v době určené podle ustanovení Obchodního zákoníku (nejpozději do 5. 12. 1995). V důsledku toho nemohlo Nakladatelství Svoboda, a. s., vyměnit zatímní list akcionáři (České republice - zastoupené MH);

3.4. ustanovení § 7 odst. 1 až 4 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, kde je uvedeno:

"Účetní jednotky jsou povinny vést účetnictví úplně, průkazným způsobem a správně tak, aby věrně zobrazovalo skutečnosti, které jsou jeho předmětem."

"Účetnictví účetní jednotky je úplné, jestliže účetní jednotka zaúčtovala všechny účetní případy týkající se účetního období."

"Účetnictví účetní jednotky je vedeno průkazným způsobem, jestliže účetní jednotka účetní případy a účetní zápisy o nich doložila nebo prokázala předepsaným způsobem a inventarizovala majetek a závazky."

"Účetnictví účetní jednotky je správné, jestliže účetní jednotka s přihlédnutím ke všem okolnostem účetního případu neporušila povinnosti uložené jí tímto zákonem."

V rozvaze MH ke dni 31. 12. 1995 nebyla v účetnictví vedena majetková účast státu v Nakladatelství Svoboda, a. s., a to na účtu 062 - Podílové cenné papíry a vklady v podnicích s podstatným vlivem. Teprve po vydání zatímního listu dne 11. 4. 1996 byla zaúčtována v květnu 1996 v hlavní knize položka částkou 7,431 mil. Kč na straně "má dáti". Akcie nebyla dosud splacena.

Vyhodnocení:

Zjištěné skutečnosti potvrzují, že problematika převzetí majetku KSC státem a jeho následná ochrana nebyla uspokojivě vyřešena, a to jak po stránce legislativní, tak

i exekutivní. V případě Nakladatelství Svoboda k obecným problémům vymezení, transformace a ochrany tohoto majetku státu navíc přistupují i skutečnosti, které nasvědčují tomu, že KSČ řídila činnost národního podniku, aniž k němu měla majetkoprávní vztah. Tiskové podniky KSČ (přímý nadřízený Nakladatelství Svoboda) nebyly zapsány v podnikovém rejstříku a neměly ve smyslu platných předpisů právní subjektivitu. Nakladatelství Svoboda, n. p., bylo od svého založení majetkem státu, a tudíž se na něj nemohl vztahovat režim ústavního zákona č. 496/1990 Sb., o navrácení majetku KSČ lidu ČSFR.

Pro nakládání s tímto národním majetkem v období od dubna 1959 do dubna 1994, jenž nebyl podle tehdy platného právního řádu ve správě, resp. právu hospodaření žádné státní organizace, platil režim vyhlášky FMF č. 61/1986 Sb., o prozatímní správě národního majetku. Tím, že bývalé FMF a posléze MHP, resp. MH důsledně neprověřily okolnosti týkající se zřízení Nakladatelství Svoboda, n. p., a nepředaly majetek do prozatímní správy příslušné organizaci byl tento národní podnik neoprávněně zařazen do majetku KSČ a nedostal se tak do režimu privatizačního procesu podle zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby.

MH postupovalo při transformaci Nakladatelství Svoboda-Libertas, s. p., podle ustanovení zákonů, které byly již neplatné (ustanovení § 28 zákona č. 111/1990 Sb., o státním podniku, a zákon č. 104/1990 Sb., o akciových společnostech), a nepostupovalo podle zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby. Tuto skutečnost prokazuje zejména rozhodnutí ministra hospodářství uvedené v bodě 2.2 kontrolního závěru. V rozporu s Obchodním zákoníkem MH dosud nesplatilo upsanou akcií (byl vydán zatímní list).

Z auditorské zprávy ze dne 7. 6. 1994 vyplývá, že vzhledem k problematické pohledávce Nakladatelství Svoboda, a. s., vůči Knižnímu velkoobchodu Praha lze uvažovat o záporném obchodním jmění. MH tedy v době kontroly pravděpodobně nebylo schopno splatit upsanou akcií ve výši

7,431 mil. Kč věcným vkladem. V důsledku nesplacení akcie od 1. 5. 1995 vyplývá pro MH povinnost zaplatit úrok z prodlení ve výši 20 % ročně (viz ustanovení § 177 odst. 2 Obchodního zákoníku), tj. ke dni 1. 7. 1996 celkem 1 734 000 Kč.

V průběhu kontroly nabyla účinnosti dnem 1. 7. 1996 novela Obchodního zákoníku č. 142/1996 Sb., která již jednoznačně vymezuje oblast vydání zatímního listu a jeho splacení - podrobněji novelizované znění ustanovení § 176 a § 177.

Nakladatelství Svoboda, a. s., vykazuje zisk, který pokrývá pouze tvorbu rezervního fondu ve smyslu ustanovení § 217 Obchodního zákoníku.

Na účet pro humanitární účely ve smyslu usnesení vlády ČR č. 598 ze dne 21. 10. 1992 nebyla převedena žádná finanční částka.

Dalším důsledkem vyvíjeným z postupu MH je i skutečnost, že při neexistenci akcie, resp. zatímního listu, do dubna 1996, a při stavu, kdy MH do května 1996 neúčtovalo ve svém účetnictví o této majetkové účasti, neexistoval právní důvod, aby se mohlo podílet na řízení Nakladatelství Svoboda, a. s. (viz ustanovení § 155 odst. 1 Obchodního zákoníku).

Závěrem lze konstatovat, že kontrolou zjištěný stav v hospodaření a transformaci Nakladatelství Svoboda byl způsoben:

- Ministerstvem hospodářství, které při výkonu vlastnických práv státu k tomuto majetku postupovalo způsobem, který neměl oporu v tehdy platném právním řádu;
- kontrola opětovně potvrdila nedostatečnou právní úpravu v oblasti nakládání s majetkem státu. Žádný právní předpis nevymezuje práva a povinnosti státního orgánu při disponování s majetkem a majetkovými právy státu v akciových společnostech.

Vydavatel a redakce: Nejvyšší kontrolní úřad, Jankovcova 63, 170 04 Praha 7; telefon redakce (02) 87 26 240 a (02) 87 26 230, fax (02) 87 26 290. Vychází čtvrtletně. Písemné objednávky k pravidelnému odběru přijímá redakce věstníku. Distribuce a tisk: Firma Vitoš, s. r. o., Suchbátka 169/13, Praha 6; telefon, fax (02) 209 213 30.

Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou, s. p., odštěpným závodem Praha, č. j. nov 5379/95 ze dne 1. srpna 1995.

K tisku byl použit recyklovaný papír.

ISSN 1210-9703

NOVINOVÉ VÝPLATNÉ